

KS. CZESŁAW RYCHLICKI

*Katedra Teologii Dogmatycznej i Ekumenizmu
Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu*

PROCES BOŁOŃSKI DZIEDZICTWO KULTUROWE I WARTOŚCI AKADEMICKIE UNIwersYTETÓW EUROPEJSKICH

I. PROCES BOŁOŃSKI

Jest to umowa o współpracy różnych krajów na płaszczyźnie instytucji akademickich w zakresie studiów wyższych, do której przystąpiła także Stolica Apostolska. We wspólnej Deklaracji, przyjętej po raz pierwszy w 1999 r. przez 29 krajów w Bolonii i sukcesywnie podpisywanej przez inne kraje (dziś jest ich 45), zostały ustalone niektóre cele przewidziane do osiągnięcia do końca 2010 r. Wśród nich najważniejszym jest stworzenie „Europejskiej Przestrzeni Studiów Wyższych” (EHEA = *European Higher Education Area*) i jej promocja w całym świecie, we współpracy z niepaństwowymi organizacjami, mającymi na tym odcinku już duże doświadczenie.

1. *Cele Procesu*

W kontekście przyjmowanych ustaleń można lepiej zrozumieć specyficzne cele wytyczone w Deklaracji Bolońskiej, którymi są:

– dostosowanie systemu tytułów akademickich dla łatwiejszego ich odczytania w celu promocji europejskiego systemu nauczania w relacji do reszty świata. Dokonuje się to poprzez narzędzie zwane „Suplement Dyplomu”;

– wprowadzenie akademickiego systemu dwucyklowego (później dołączono trzeci cykl – do doktoratu). W teologii obowiązują trzy cykle w następującym układzie: 1 cykl – 5 lat [6 – dla kandydatów do kapłaństwa]; 2 cykl – 2 lata do licencjatu kanonicznego; 3 cykl – studia (albo studium) doktoranckie;

– wprowadzenie nowego systemu kredytów (ECTS= *European Credit Transfer System*), umożliwiającego mobilność studentów z różnych krajów europejskich i całego świata. Nabywanie kredytów może być realizowane także w kontekście odmiennym od tego, jaki stanowi nauczanie wyższe: np. w miejscach, w których może się odbywać formacja permanentna, jeśli są one uznane na płaszczyźnie uniwersyteckiej;

– mobilność studentów, nauczycieli, prowadzących badania naukowe, personelu administracyjnego, wraz z uznaniem i oceną okresu badań w Europie, w nauczaniu itd.;

– promocja współpracy europejskiej w badaniu jakości studiów, ze szczególną uwagą zwróconą na rozwój porównywalnych kryteriów i metod.

Wynik końcowy tej drogi ma doprowadzić do wzajemnego uznawania stopni i tytułów akademickich uzyskanych w systemach uniwersyteckich różnych krajów członkowskich „Deklaracji” Bolońskiej.

2. *Globalny sens Procesu*

Nowa perspektywa, otwarta „Procesem Bolońskim”, polega na stworzeniu modelu formacji uniwersyteckiej, która byłaby uznana wewnątrz, a także poza Europą. Jednakże ten system, wskazując na wspólne parametry, do których powinny się dostosować uniwersyteckie systemy różnych krajów europejskich, zachowuje i docenia jednocześnie odrębności historyczne i kulturowe każdej szkoły wyższej i każdego obowiązującego systemu.

Skutki przystąpienia Stolicy Apostolskiej do „Procesu Bolońskiego” bezpośrednio odnoszą się do Uniwersytetów i Wydziałów nauk kościelnych istniejących na terenie Europy, za które Kongregacja Edukacji Katolickiej jest bezpośrednio odpowiedzialna. Także Uniwersytety katolickie są włączone w ten sam Proces, ale na podstawie obowiązujących norm, przyjętych przez różne kraje, w zakresie systemów uniwersyteckich.

Kongregacja Edukacji Katolickiej, reprezentująca Wydziały kościelne na płaszczyźnie instytucjonalnej, pragnie wyprowadzić z tego Procesu odpowiednią refleksję w porządku jakości własnych instytucji, zarówno w Europie jak i w świecie. W szczególności dostrzega ona możliwości, jakie mogą dać Wydziały kościelne instytucjom świeckim i działającym w nim osobom w zakresie dawania świadectwa przez podejmowanie poważnych badań na płaszczyźnie kulturalnej i zawodowej.

Od chwili, gdy Stolica Apostolska przystąpiła do „Procesu Bolońskiego” zwiększyła się znacznie współpraca z przedstawicielami innych krajów i wzajemny szacunek. Stało się możliwe np.:

– zaprezentowanie międzynarodowej aktywności Kościoła katolickiego oraz systemu studiów kościelnych, wzbudzając tym duże zainteresowanie;

– pogłębienie kontaktów i współpracy z europejskimi i międzynarodowymi instytucjami obecnymi w „Procesie Bolońskim”: UNESCO/CEPES (= *European Center for Higher Education*), Rada Europy, Komisja Europejska, Międzynarodowe Zrzeszenie Studentów itd.

II. DZIEDZICTWO KULTUROWE I WARTOŚCI AKADEMICKIE UNIwersYTETÓW EUROPEJSKICH

1. Wprowadzenie ogólne

Szczególne znaczenie w tym zakresie miało Międzynarodowe Seminarium, włączone w „Proces Boloński”, zorganizowane w Watykanie od 30 marca do 1 kwietnia 2006 r. przez Stolicę Apostolską, we współpracy z Konferencją Rektorów Uniwersytetów Papieskich w Rzymie, Papieską Akademią Nauk, UNESCO-CEPES, Radą Europy, pod patronatem Komisji Europejskiej. Temat Seminarium: **„Dziedzictwo kulturowe i wartości akademickie Uniwersytetów europejskich jako podstawa dla rozwoju Europejskiej Przestrzeni Studiów Wyższych”** (EHEA).

Do udziału w Seminarium zostali zaproszeni delegaci z 45 krajów, członków „Procesu Bolońskiego”, przedstawiciele organizacji międzynarodowych i eksperci w sprawach studiów wyższych, w liczbie około 250 osób. Udział zgłosili reprezentanci z 42 krajów, większość z Europy, ale także z obu Ameryk, z Azji i ze Wschodu. Eksperci z różnych narodów i organizacji – w większości nie pochodzący z instytucji kościelnych czy katolickich, występowali jako konferencjoniści i dyskutanci na forach panelowych. Z Polski uczestniczyli w Seminarium: Minister Edukacji i Nauki – prof. Michał Seweryński; Przewodniczący Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego – prof. Jerzy Błazejowski; prof. Stanisław Waltoś – UJ w Krakowie; abp prof. Józef Życiński – KUL w Lublinie; ks. prof. Czesław Rychlicki – sekretarz Rady Naukowej KEP.

Na zorganizowanie tego Seminarium przez Stolicę Apostolską wpłynęły propozycje reprezentantów różnych krajów i organizacji międzynarodowych. Z uwagi na bogate dziedzictwo kulturowe i naukowo-formacyjne Stolica Apostolska była najbardziej upoważniona do zorganizowania tego typu spotkania. Wybór treści, wokół których odbyło się Seminarium, został wskazany przez poprzednią Konferencję Ministrów Europy odpowiedzialnych za Studia Wyższe, w Bergen (Norwegia – 2005 r.).

2. Cel i kontekst Seminarium

Głównym zadaniem Seminarium Watykańskiego było wypracowanie i uzgodnienie strategii zewnętrznej dla studiów wyższych, w celu wzmocnienia rozwoju Europejskiej Przestrzeni Studiów Wyższych (EHEA). Wiadomo, że międzykulturowe zrozumienie i szacunek są możliwe jedynie wtedy, gdy strony tego dialogu są świadome własnej tożsamości kulturowej i historycznej, oraz uznają wspólne wartości akademickie.

W czasie dyskusji niejednokrotnie podkreślano, że Uniwersytety w Europie stanowią miejsce, w którym jest przekazywane i rozwijane bardzo bogate dziedzictwo kulturowe wraz z wartościami akademickimi, które nie tylko są świadectwem bogactwa określonej cywilizacji, stawiającej w centrum osobę ludzką we wszystkich jej

aspektach, ale mogą także zaoferować oryginalny wkład w kontekście aktualnych i przyszłych wyzwań.

Wśród podstawowych wartości, na które zwracano uwagę w czasie konferencji i dyskusji, należy wymienić relacje między wolnością badań naukowych, połączoną z odpowiedzialnością osobistą i instytucjonalną, oraz badania w zakresie poszukiwania prawdy, w jej zróżnicowanych sposobach wyrażenia w różnych dyscyplinach (filozoficznych i teologicznych, naukowych i technicznych, humanistycznych i artystycznych). To wszystko ma służyć człowiekowi, przy poszanowaniu autonomii epistemologicznej nauk, przy prowadzeniu badań i poszukiwań otwartych i wolnych, bez hołdowania jakimkolwiek integryzmowi, a przy postawie dialogu otwartego na spotkanie i wzajemną wymianę darów zawartych w różnych kulturach i cywilizacjach.

2. Metoda pracy na Seminarium

Seminarium skoncentrowało się na prezentacji i dyskusji dwóch podstawowych tematów. Każdy z nich był prowadzony przez kilka osób.

Dwie podstawowe relacje koncentrowały się wokół Europejskiego dziedzictwa kulturowego. Problem ten był referowany przez dwóch mówców: 1) Mr. *Sjur Bergan*, Dyrektor Departamentu Studiów Wyższych i profesor historii, z Rady Europy, Strasburg; 2) Abp prof. Józef Życiński, KUL, Lublin.

Relatorzy wyszli od perspektywy kulturowo-filozoficznej, zmierzającej do zaprezentowania problematyki, w zakresie której wymaga się od wyższych instytucji naukowych odpowiedzi, nie tylko dyktowanych wyzwaniami natury techniczno-organizacyjnej, ale głównie szerokim zapotrzebowaniem kulturowym. Obydwa wystąpienia miały na celu określenie perspektyw zdolnych do włączenia w procesy formacyjne także różnych aspektów antropologicznych. Analiza zawarta w tych przemówieniach została pogłębiona w zaprogramowanych wystąpieniach zaproszonych ekspertów.

Dyskusja na „kilka głosów” była prowadzona przez ekspertów nt. *Wartości akademickie Uniwersytetów Europy i ich aktualne znaczenie*. W niej głos zabrali: Dyrektor UNESCO-CEPES dr Jan Sedlak z Bukaresztu oraz Minister Edukacji z Budapesztu – dr Balint Magyar; prof. Theodor Berchem, Przewodniczący DAAD (Niemiecka Akademia Wymiany Usług); prof. Manuel Braga da Cruz, Rektor Uniwersytetu Katolickiego w Lizbonie; prof. Paolo Blasi, były Przewodniczący CRUI, Uniwersytet we Florencji, oraz reprezentant studentów z Irlandii. Wychodząc z niektórych specyficznych przestrzeni dyscyplinarnych w wystąpieniach zostały wskazane propozycje dla instytucji i personelu akademickiego, w celu odzyskania strategicznej roli poprzez dowartościowanie wymiaru etycznego i szukanie rozwiązań odpowiadających nowym wyzwaniom stawianym przez współczesność.

Otwarta dyskusja nad tymi wystąpieniami została pogłębiona w czterech tematycznych grupach dyskusyjnych. W ich przebiegu starano się podjąć wysiłki w zakresie treści i sposobu promowania podstawowych wartości akademickich.

Trzecia sesja była poświęcona problematyce: *Uniwersytety w Europie: ich odpowiedzialność i rola w budowaniu Europy*. Główne wystąpienie przypadło w udziale prof. Franco Imoda SJ, byłemu rektorowi Papieskiego Uniwersytetu „Gregorianum” w Rzymie. W dyskusji panelowej udział wzięli: Kard. Paul Poupard, Przewodniczący Papieskiej Rady ds. Kultury; prof. Andrei Marga, z Uniwersytetu Babe-Bolyai w Cluj-Napoca; Wielki Rabin Paryża René Samuel Sirat – Przewodniczący Akademii Hillel w Paryżu; prof. Vidar Haanes – Rektor Norweskiej Szkoły Teologii w Oslo; prof. ks. Michael Lagarde, Nagrodzony przez UNESCO w r. 2005 w zakresie studiów nad Kulturą Arabską.

Seminarium zakończyło się podsumowaniem wystąpień, zawartym w Komunikacie końcowym. W nim Sekretarz Kongregacji Edukacji Katolickiej, Kard. Zenon Grocholewski, wskazał na pewne orientacyjne kierunki strategii mającej na celu rozwój Europejskiej Przestrzeni Studiów Wyższych.

Na zakończenie uczestnicy Seminarium zostali przyjęci na audiencji przez Papieża Benedykta XVI w auli Klementyńskiej Pałacu Apostolskiego.